

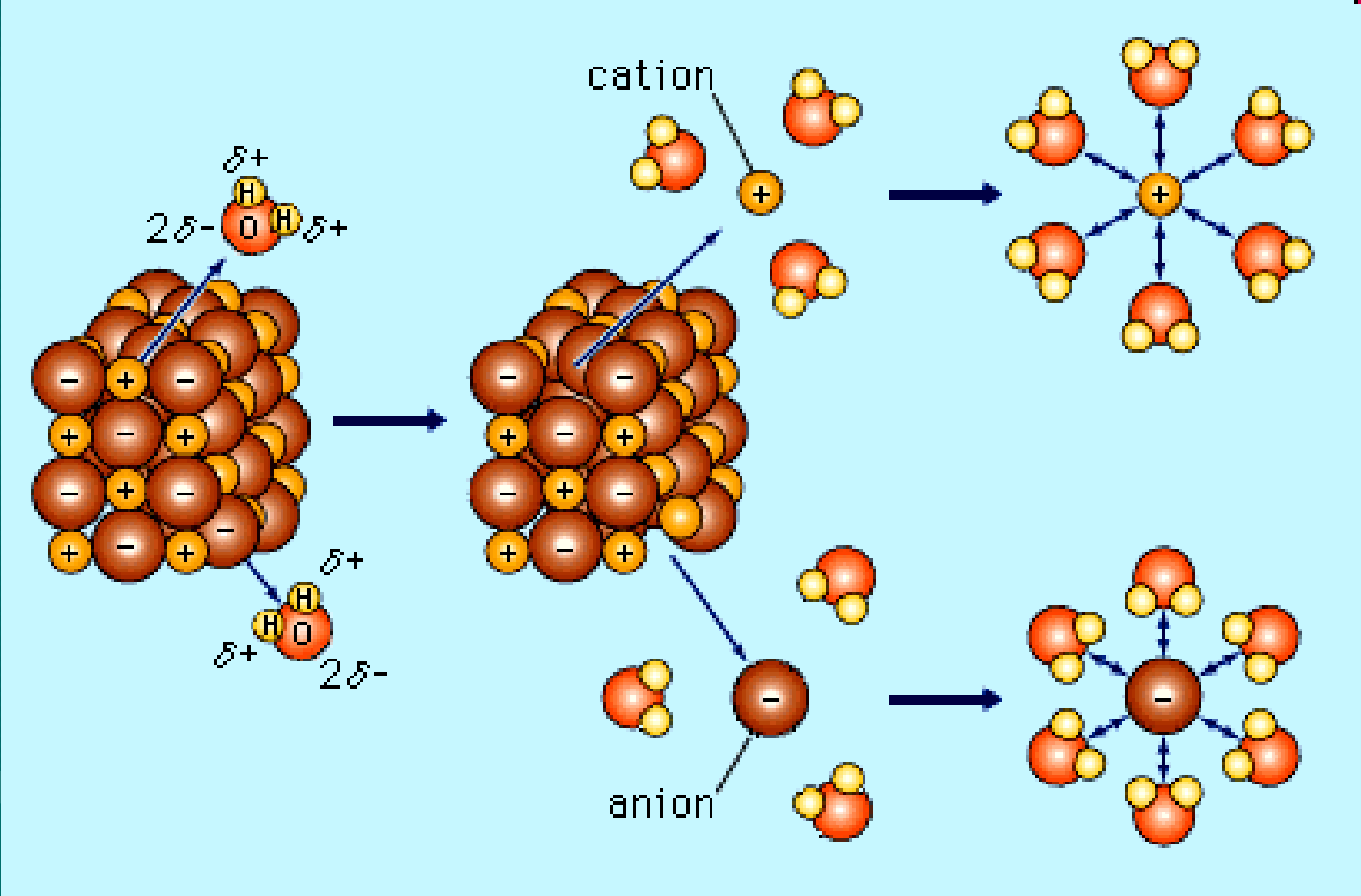
Otopine elektrolita

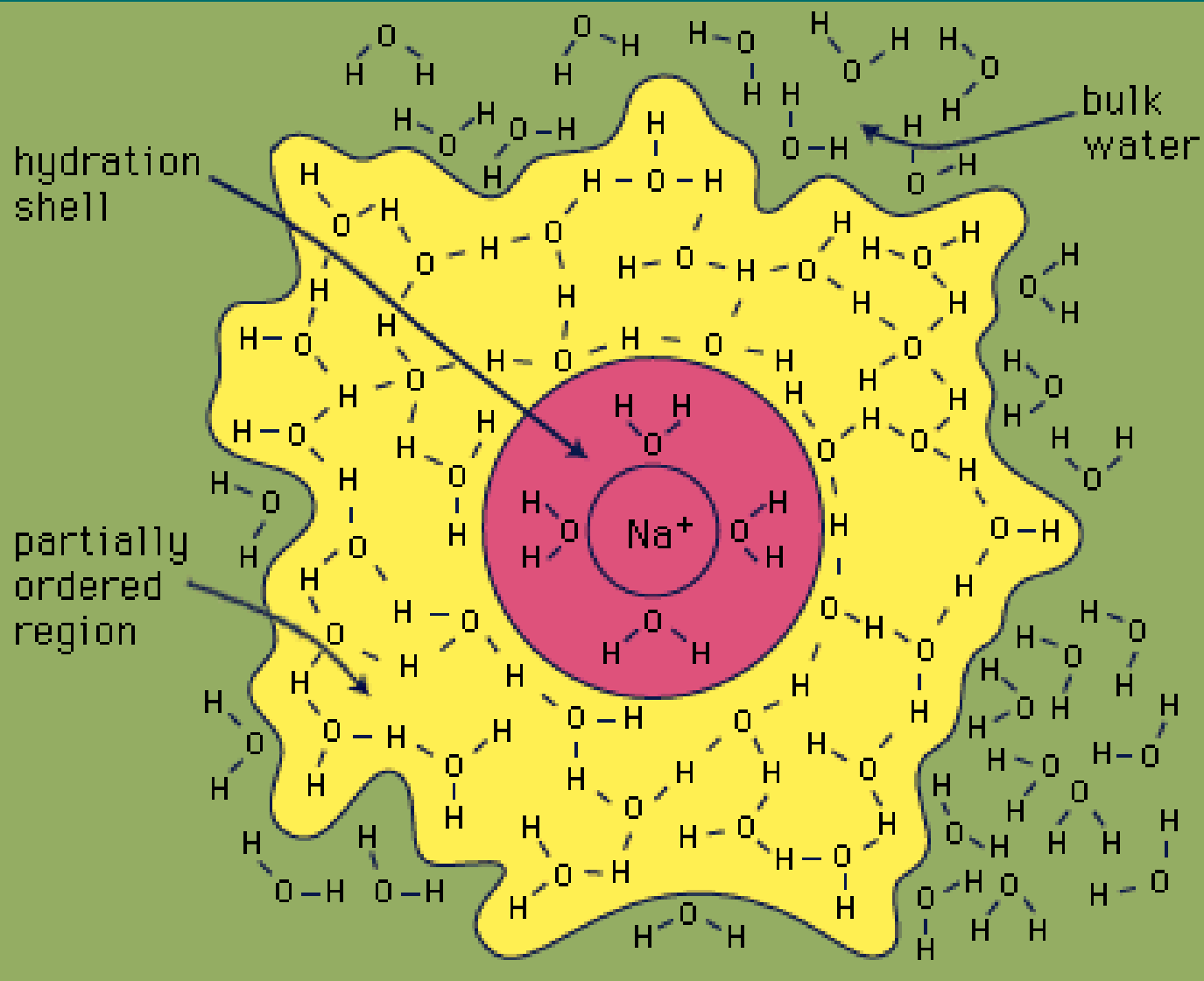
- *elektroliti* – tvari koje kada su rastaljene ili otopljene u vodi provode struju pomoću jona
- *ioni* – (gr. “oni koji putuju”) električki pozitivno i negativno nabijene čestice, nastaju raspadanjem (disocijacijom) elektrolita na ione (1887 – Arrhenius teorija elektrolitičke disocijacije)
- *kationi* – pozitivno nabijeni ioni koji putuju prema negativno nabijenoj elektrodi (*katodi*)
- *anioni* – negativno nabijeni ioni koji putuju prema pozitivno nabijenoj elektrodi (*anodi*)

Hidratacija i solvatacija

- soli se otapaju u vodi zbog dipolnog karaktera molekule vode
- proces otapanja prikazujemo:
$$\text{K}^+\text{A}^- + p\text{H}_2\text{O} \rightarrow [\text{K}(\text{H}_2\text{O})_m]^+ + [\text{A}(\text{H}_2\text{O})_n]^-$$
- ili jednostavnije
$$\text{K}^+\text{A}^- \rightarrow \text{K}^+(\text{aq}) + \text{A}^-(\text{aq})$$
- **hidratacija** – proces vezanja vode na ione, stvaranjem ion-dipolnih veza

- *stupanj hidratacije* – jakost veze i broj vezanih molekula vode ovisi o veličini i naboju iona
- što je ion manji i njegov naboj veći to je jače hidratiziran
- $\text{Na}^+ < \text{Mg}^{2+} < \text{La}^{3+} < \text{Th}^{4+}$
- $\text{Cs}^+ < \text{Rb}^+ < \text{K}^+ < \text{Na}^+ < \text{Li}^+$
- $\text{I}^- < \text{Br}^- < \text{Cl}^- < \text{F}^-$

entalpija hidratacije iona – količina topline koja se oslobodi pri konstantnom tlaku hidratacijom jednog mola iona

ion	$-\Delta_{\text{h}}H / \text{kJ mol}^{-1}$
Cs ⁺	255
Rb ⁺	289
K ⁺	314
Na ⁺	397
Li ⁺	506
Mg ²⁺	1907
Al ³⁺	4638
I ⁻	297
Br ⁻	343
Cl ⁻	376
F ⁻	506
H ⁺	706
OH ⁻	502

- ukoliko je hidratacija jaka ioni pri ugrađivanju u kristalnu rešetku ulaze kao akvakompleksni ioni i tako nastaju *hidrati*

- mnogi elektroliti otapaju se i u drugim polarnim tekućinama, a nastale otopine provode struju
- takva polarna otapala su npr. tekući amonijak, vodikov peroksid, fluorovodik, alkohol, aceton itd.
- ***solvatacija*** - vezanje molekula otapala na ione

Otopina elektrolita pokazuju veće sniženje tlaka para, veće povišenje vrelišta i sniženje krutišta, kao i veći osmotski tlak od procijenjenog korištenjem izvedenih jednadžbi

van't Hoff je zato uveo korekcijski faktor i za ionizirajuće tvari:

$$i = \frac{\text{izmjereno koligativno svojstvo}}{\text{procijenjeno koligativno svojstvo bez ionizacije}}$$

npr. za NaCl i je 2, za Na₂SO₄ je 3, a za FeCl₃ je 4

jednadžbe za izračunavanje povišenja vrelišta, sniženja krutišta i osmotskog tlaka treba korigirati van't Hoffovim faktorom:

$$\Delta T_v = i K_e b; \quad \Delta T_k = i K_k b; \quad \Pi = i c R T.$$

i je povezan s disocijacijom čestica u otopini, $i \propto \alpha$.

α je stupanj disocijacije definiran kao

$$\alpha = \frac{\text{broj disociranih čestica}}{\text{ukupan broj čestica}}$$

kod otopina elektrolita povećanjem koncentracije primjećuju se velika odstupanja od koligativnih svojstava

npr. molalno sniženje ledišta ($\Delta T/b$) otopine KCl

KCl disocira na 2 iona, teorijska vrijednost za van't Hoffov faktor i bi morala biti 2, a time i molalno sniženje ledišta, $2 \times 1.86 \text{ K kg mol}^{-1} \times 1 \text{ mol kg}^{-1} = 3.72^\circ\text{C}$, a eksperimentalno se dobiju sljedeće vrijednosti

$$\Delta T = i K_B \times b_B$$

b	1.000	0.100	0.010	0.001
$\Delta T/b$	3.27	3.45	3.61	3.70
i	1.75	1.85	1.93	1.98

razrijeđenjem otopine raste “ i ” i približava se teorijskoj vrijednosti kod molaliteta manjih od $10^{-3} \text{ mol kg}^{-1}$

tek se jako razrijeđene otopine elektrolita ponašaju idealno

povećanjem koncentracije rastu sile između iona jer se oni nalaze sve bliže jedni drugima (porastom koncentracije ima sve ima više iona u istom volumenu)

Lewis je uveo pojam aktiviteta iona - aktivitet iona jednak je koncentraciji tog iona samo u idealnim (jako razblaženim otopinama)

relativni aktivitet kaže koliko je puta neka otopina aktivnija od istovrsne (ista tvar u istom otapalu) referentne otopine

$$a_c(\mathbf{B}) = y_{\mathbf{B}} \times c_{\mathbf{B}} / c^{\circ}$$

$y_{\mathbf{B}}$ koeficijent aktiviteta; $c_{\mathbf{B}}$ koncentracija tvari; c° – standardna koncentracija odabire se vrijednost za $c^{\circ} = 1 \text{ mol dm}^{-3}$; aktivitet čiste tekućine i čvrste tvari je 1

Kako ioni provode struju u otopinama elektrolita ?

- *električna provodnost* (κ ; $S\ m^{-1}$ ili $S\ cm^{-1}$) otopina ovisi o vrsti iona i njihovoj koncentraciji

$$R = \frac{l}{A} \rho$$

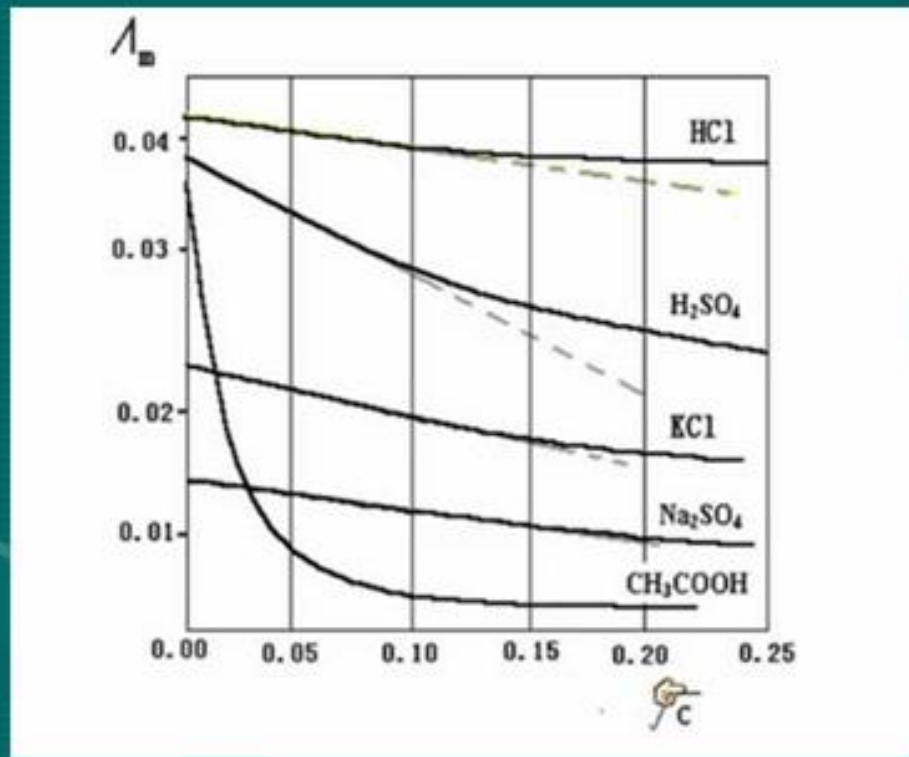
$$\rho = \frac{RA}{l} \left[\frac{\Omega cm^2}{cm} = \Omega cm \right]$$

$$\kappa = \frac{1}{\rho} \left[\frac{1}{\Omega cm} = S \frac{1}{cm} \right]$$

- *molarna provodnost* (Λ ; $S\ m^2\ mol^{-1}$ ili $S\ cm^2\ mol^{-1}$) – služi za uspoređivanje provođenja električne struje pojedinih elektrolita ili iona

- $\Lambda = \kappa / c$ c – koncentracija elektrolita;

- $\lambda_i = \kappa / c_i$ c_i – koncentracija određenog iona

- *Kohlrausch* je ustanovio da u vođenju struje učestvuje svaki ion, pa je molarna provodnost elektrolita jednaka zbroju molarnih provodnosti kationa i aniona
- $K_k A_a \rightarrow kK^{a+} + aA^{k-}$

$$\Lambda(K_k A_a) = k \times \lambda(K^{a+}) + a \times \lambda(A^{k-})$$

- *jaki elektroliti* – su elektroliti koji u vodenim otopinama potpuno disociraju na ione i dobro provode električnu struju (NaCl)

- *slabi elektroliti* – su elektroliti koji u vodenim otopinama samo djelomično disociraju na ione i slabo provode električnu struju (HgCl₂)

- ova podjela ovisi o otapalu – npr. vodena otopina nekog elektrolita može slabo provodi struju, a otopina istog elektrolita u nekom drugom otapalu može dobro provoditi električnu struju

neovisno o otapalu vrijedi:

- *pravi (jaki) elektroliti* – su spojevi koji sadrže stabilnu ionsku vezu
- *potencijalni (slabi) elektroliti* – su spojevi koji sadrže kovalentnu vezu s parcijalnim ionskim karakterom

Disocijacija kovalentnih spojeva (kiselina i baza)

- pod utjecajem otapala dolazi do heterolitičkog cijepanja kovalentne veze

- zajednički elektronski par veze prelazi njenim cijepanjem atomu veće elektronegativnosti, pa nastaju kation i anion
- ukoliko dođe do homolitičkog cijepanja nastaju kemijski radikali

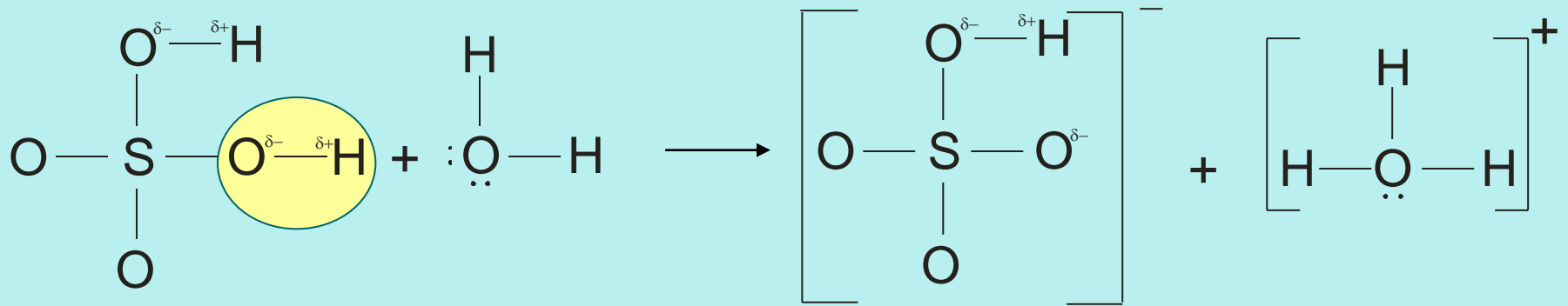
heterolitički se cijepa ona veza koja ima najveći polarni karakter

	1	2	13	14	15	16	17	18
				H 2.20				He
2	Li 0.98	Be 1.57	B 2.04	C 2.55	N 3.04	O 3.44	F 3.98	Ne
3	Na 0.93	Mg 1.31	Al 1.61	Si 1.90	P 2.19	S 2.58	Cl 3.16	Ar
4	K 0.82	Ca 1.00	Ga 1.81	Ge 2.01	As 2.18	Se 2.55	Br 2.96	Kr
5	Rb 0.82	Sr 0.95	In 1.78	Sn 1.96	Sb 2.05	Te 2.10	I 2.66	Xe
6	Cs 0.79	Ba 0.89	Tl 2.04	Pb 2.33	Bi 2.02	Po 2.0	At	Rn

- ako je elektronegativnost centralnog atoma (A) veća od 1.7 heterolitički se cijepa veza O-H
- ako je elektronegativnost centralnog atoma manja od 1.7 heterolitički se cijepa A – O veza

- heterolitičko cijepanje O-H veze omogućeno je vezivanjem protona na molekulu vode: $\text{H}^+ + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_3\text{O}^+$ (hidronijev ion)

- spojevi koji disocijacijom u vodenim otopinama daju hidronijev ion nazivamo **kiselinama** (Arrhenius)

- ovisno o stupnju disocijacije dobije se više (jake kiseline) ili manje hidronijevih iona (slabe kiseline)
- **stupanj disocijacije**, a time i **jakost kiseline** ovisi o jakosti O-H veze, što je ona slabija kiselina je jača

- što ima više kisikovih atoma oko centralnog atoma to je O-H veza slabija

– zato jakost kiselina opada u nizu

- što je centralni atom veće elektronegativnosti to je O-H veza slabija

– zato jakost kiselina opada u nizu

- kod poliprotoskih kiselina zbog disocijacijom nastalog aniona daljnja disocijacija je otežana

u vodenoj otopini H_3PO_4 koncentracija H_2PO_4^- je zato znatno veća od koncentracija HPO_4^{2-} , a koncentracija PO_4^{3-} je zanemariva

- ukoliko je elektronegativnost centralnog atoma mala (ispod 1.7) cijepa se veza centralnog atoma i kisikovog atoma i disocijacijom nastaje OH^- ion

- spojevi koji svojom disocijacijom u vodenim otopinama daju hidroksidni ion (OH^-) nazivamo *bazama*
- alkalijski i zemnoalkalijski hidroksidi su baze jer u vodi disociraju na metalni ion i hidroksidni ion

- disocijacija metalnog hidroksida s više hidroksidnih iona odvija se postupno

- jake baze su hidroksidi alkalijskih i zemnoalkalijskih metala

- *amfoterni elektroliti* mogu dati u vodenim otopinama i H_3O^+ i OH^- ione, to su $\text{Al}(\text{OH})_3$, $\text{Sn}(\text{OH})_2$, $\text{Zn}(\text{OH})_2 \dots$
- kada je elektronegativnost centralnog atoma oko 1.7 može veza centralnog atoma s kisikom biti približno iste polarnosti kao i O-H veza, te uz određene uvjete može se cijepati O-H veza ili veza kisika s centralnim atomom
- $\text{H}_3\text{AlO}_3 \rightarrow \text{H}^+ + \text{H}_2\text{AlO}_3^-$
- $\text{Al}(\text{OH})_3 \rightarrow \text{Al}(\text{OH})_2^+ + \text{OH}^-$

- voda je isto amfoternog karaktera
 - $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
- iz mjerenja električne provodnosti otopina kiselen a i baza zaključeno je da hidratizirani hidronijev ion, H_3O^+ , ima sastav $[\text{H}_3\text{O}(\text{H}_2\text{O})_3]^+$, a hidroksidni ion, OH^- , $[\text{OH}(\text{H}_2\text{O})_3]^-$